

3. Procesy demograficzne

Zaludnienie i struktura demograficzna

Zasoby ludzkie oraz zachodzące procesy demograficzne to jeden z zasadniczych czynników rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Trendy rozwoju ludnościowego oraz zmiany zachodzące w strukturach demograficznych stanowią ważną przesłankę szans i możliwości realizacji przyszłych programów rozwoju społeczno – gospodarczego i inwestycyjnego. Wskazują one również na przyszłe potrzeby gminy w zakresie nowych mieszkań, usług, obiektów infrastruktury społecznej i technicznej. Zachowania ludności są odzwierciedleniem zmian zachodzących na terenach przez nią zamieszkałych. Z tych względów zjawiska demograficzne stanowią ważny czynnik, który powinien zostać uwzględniony podczas planowania rozwoju i sposobu zagospodarowania obszarów gminy.

Rozwój ludnościowy gminy Ręčno.

Ogólna liczba ludności w gminie Ręčno w 2001 r. wynosiła 3850 osób, wg danych publikowanych w roczniku statystycznym województwa łódzkiego, co stanowiło 4,2% ludności powiatu. Wg danych Urzędu Gminy Ręčno liczba ludności w gminie jest wyższa i wynosiła w 2000 r. 4100 osób.

Ogólne zmiany liczby mieszkańców gminy analizowane w przekroju dwóch ostatnich dziesięcioleci wykazują tendencje malejącą.

Lata	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia [os./km ²]
1980	4111	46,0
1985	4072	45,7
1990	3965	44,5
1995	4032	45,3
2000	3850	43,2

Zródło: Rocznik Statystyczny województwa piotrkowskiego 1981, 1986, 1991, 1996, Rocznik statystyczny województwa łódzkiego 2001, GUS.

Gęstość zaludnienia w gminie Ręčno wynosi 43 osoby na km², co jest jednym z najniższych wskaźników w powiecie piotrkowskim. W ciągu ostatnich lat gęstość zaludnienia zmniejsza się, co jest bezpośrednim wynikiem spadku liczby mieszkańców gminy.

Największą liczbę mieszkańców posiadają wsie Ręčno oraz Stobnica. Do stosunkowo dużych miejscowości można też zaliczyć Bąkową Górę. Razem w wymienionych wsiach mieszka niespełna 1600 osób, co stanowi 40% ogółu mieszkańców gminy. W centrum gminy mieszka niespełna 30% mieszkańców można więc mówić o koncentracji ludności na tym obszarze (Ręčno i Kolonia Ręčno) równoważonej w pewnym stopniu przez mniejsze centra ludnościowe na północy (Stobnica) i południu gminy (Bąkowa Góra). Najmniejsze miejscowości to Będzyn, Zbyłowice, Wielkopole, Łęg Ręczyński, Łęki Królewskie.

Rozmieszczenie ludności w gminie wg sołectw w latach 1998 – 2000.

Sołectwo	1998 r.	1999 r.	2000 r.	Zmiana l. ludności
Bąkowa Góra	442	440	435	-7
Będzyn	80	80	76	-4
Dęba	373	372	369	-4
Kolonia Ręczno	364	361	361	-3
Łęki Królewskie	148	148	147	-1
Łęg Ręczyński	184	184	182	-2
Majkowice	337	334	332	-5
Nowinki	160	159	157	-3
Paskrzyn	379	374	373	-6
Ręczno	807	804	804	-3
Stobnica	432	428	428	-4
Stobnica Piła	216	212	212	-4
Wielkopole	120	118	118	-2
Zbyłowice	110	108	108	-2
Razem gmina	4152	4122	4102	-50

Zródło: Urząd Gminy Ręczno.

Największą gęstością zaludnienia cechuje się Ręczno oraz Kolonia Ręczno, najniższą wymienione już Łęg Ręczyński i Łęki Królewskie.

We wszystkich sołectwach gminy następowało zmniejszanie się liczby ludności. W najlepszym wypadku liczba ludności utrzymywała się przez dwa lata na tym samym poziomie. Największym bezwzględny spadkiem liczby mieszkańców odznacza się sołectwo Bąkowa Góra oraz Paskrzyn i Majkowice.

Struktura płci i wieku

W strukturze płci mieszkańców gminy Ręczno zaznacza się niekorzystna przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet. Według danych uzyskanych z urzędu gminy sytuacja jest gorsza niż pokazują to wskaźniki GUS.

Struktura ludności według płci w gminie Ręczno w latach 1980-2000.

Lata	Mężczyźni	Kobiety	Kobiety/100 mężczyzn
1980	2074	2037	98,2
1985	2072	2000	96,5
1990	2014	1951	96,9
1995	2020	2012	99,6
1998	2131	2021	94,8
1999	2106	2016	95,7
2000	2090	2010	96,2

Zródło: Lata 1980-1995 *Rocznik Statystyczny Województwa Piotrkowskiego*, lata 1998-2000 Urząd Gminy Ręczno.

Wskaźnik liczby kobiet na 100 mężczyzn w 2000 r. wg GUS –u wynosił 99,0 i był mniej korzystny niż średnio w powiecie piotrkowskim (103 kobiety na 100 mężczyzn) i całym województwie łódzkim (109).

Znaczna przewaga mężczyzn nad kobietami jest najprawdopodobniej wynikiem migracji kobiet do miast. Związane jest to z rozwojem sektora usługowego w miastach, w którym kobiety mają większe szanse znaleźć zatrudnienie przy jednoczesnym braku

możliwości utrzymania się z pracy w rolnictwie. Według danych Urzędu Gminy sytuacja od kilku lat ulega poprawie jednak jest na tyle niekorzystna, iż można mówić o zwichniętej strukturze płci.

Struktura ludności według wieku zależy od zaawansowania danej populacji w rozwojowym cyklu demograficznym, przyrostu naturalnego oraz opieki zdrowotnej. Ludzie młodzi i w wieku średnim wykazują większą skłonność do migracji. Analizując strukturę według wieku, częstym miernikiem są tzw. grupowania ekonomiczne, wyrażające się liczbą ludności w wieku przed-, pro- i poprodukcyjnym.

Struktura wieku mieszkańców gminy Ręčno w 2000 r.

Ludność wg wieku	Gmina		Powiat [%]	Województwo [%]
	ogółem	[%]		
w wieku przedprodukcyjnym	947	24,6	24,9	21,8
w wieku produkcyjnym	2152	55,9	57,7	61,3
w wieku poprodukcyjnym	751	19,5	17,4	16,8

Zródło: Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2001 r., GUS

Struktura wiekowa mieszkańców gminy jest zbliżona do struktury panującej w całym powiecie. Liczba ludności w wieku produkcyjnym jest nieco mniejsza niż średnia dla całego powiatu, co jest zjawiskiem negatywnym. Wpływ na taką sytuację ma prawdopodobnie znaczne bezrobocie w gminie i duża ilość bezrobotnych w wieku mobilnym, którzy w poszukiwaniu pracy wyjeżdżają z gminy. Fakt ten potwierdza niekorzystny, znaczny udział ludności w wieku poprodukcyjnym, wyższy niż w powiecie jak i całym województwie, co świadczy o szybszym starzeniu się społeczności gminy. Obok migracji na strukturę wieku decydujący wpływ ma także ruch naturalny.

Ruch naturalny

Ruch naturalny ludności jest jednym z wyznaczników demograficznego potencjału społeczności. Choć tendencje demograficzne nie oddziałują bezpośrednio na aktualny potencjał gminy to w dalszej perspektywie trudno mówić o rozwoju obszaru, którego mieszkańcy stopniowo wymierają i nie są zastępowani w pełni przez młodsze pokolenia.

Tab. 3. Przyrost naturalny ludności gminy Ręčno w latach 1980 – 2000.

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost	
			ogółem	na 1000 osób
1980	84	64	20	9,2
1985	80	66	14	3,9
1990	62	58	4	8,2
1995	64	44	20	4,1
2000	39	57	-18	-4,7

Zródło: Rocznik Statystyczny Województwa Piotrkowskiego 1981, 1986, 1991, 1996, 1998, Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2001 r., GUS

Gminę Ręčno wg danych GUS generalnie charakteryzowały w ostatnim dwudziestolecu dodatnie wartości przyrostu naturalnego, o czym decydowała niewielka przewaga liczby urodzeń nad liczbą zgonów. W analizowanym okresie czasu występuje jednak ogólna tendencja do zmniejszania się przyrostu naturalnego. W 2000 r. nastąpił wyraźny spadek liczby urodzeń w gminie, co w efekcie dało znaczny ujemny przyrost

naturalny. Podobnie ujemny przyrost naturalny odnotowano w 2000 r. w powiecie piotrkowskim jak i województwie łódzkim, jednak na terenie gminy przyrost naturalny jest najniższy (ponad dwukrotnie niższy niż średnio w powiecie).

Zmniejszającą się liczbą urodzeń jest najczęściej efektem trudnych warunków życia młodych małżeństw na wsi - braku własnego mieszkania i bezrobocia.

Ruch naturalny w gminie Ręczno wg sołectw w latach 1998-2000.

Sołectwo	Urodzenia			Zgony			Saldo w latach 1998-2000
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	
Bąkowa Góra	4	3	8	6	7	6	-4
Dęba	2	3	2	10	9	7	-19
Będzyn	1	0	0	2	1	2	-4
Kolonia Ręczno	3	4	5	2	3	3	+4
Łęg Ręczyński	2	2	5	1	2	3	+3
Łęki Królewskie	2	8	1	0	2	2	+7
Majkowice	4	2	2	5	6	5	-8
Nowinki	1	0	1	0	2	2	-2
Paskrzyn	3	5	3	5	6	6	-6
Ręczno	8	5	5	6	8	7	-3
Stobnica	6	5	2	7	7	6	-7
Stobnica Piła	4	4	1	3	3	4	-1
Wielkopole	0	2	1	0	2	2	-1
Zbyłowice	2	0	0	1	2	1	-2
Razem gmina	42	43	36	48	60	56	-43

Źródło: Urząd Gminy Ręczno.

Szczegółowa analiza lat 1998-2000 potwierdza tendencję obniżania się przyrostu naturalnego. W rezultacie jedynie w trzech miejscowościach położonych w centralno-wschodniej części gminy: Koloni Ręczno, Łęgu Ręczyńskiego i Łęk Królewskich obserwuje się przyrost mieszkańców w wyniku ruchu naturalnego. W pozostałych miejscowościach gminy liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń. Bardzo niskie saldo na przestrzeni trzech ostatnich lat odnotowano w sołectwie Dęba.

Migracje ludności

Drugim równie ważnym elementem rozwoju demograficznego jest napływ i odpływ mieszkańców. W gminie Ręczno czynniki wpływające na wartość salda migracji tj. ilość osób napływających (zameldowanych) i odpływających (wymeldowanych) w ostatnich latach kształtowały się niekorzystnie.

Migracje w gminie Ręczno w latach 1980 – 2000.

Rok	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji
1980	58	123	-65
1985	55	105	-50
1990	16	63	-47
1995	37	66	-29
2000	25	56	-31

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Piotrkowskiego 1981, 1986, 1991, 1996, 1998, Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2001 r., GUS

W ciągu analizowanego okresu czasu ilość osób przybywających na tereny gminy była zazwyczaj dwukrotnie niższa od osób wyjeżdżających, bez względu na bezwzględną wartość migracji. W rezultacie w czasie minionego dwudziestolecia występowało ujemne saldo migracji. Dominującym kierunkiem jest odpływ do miast. Pozytywnym zjawiskiem jest zmniejszanie się ujemnego salda migracji, co jednak może być efektem zmniejszania się liczby ludności w wieku mobilnym, gotowej do opuszczenia gminy (w wyniku spadku liczby urodzeń) a nie poprawiającymi się warunkami bytowymi w gminie. Wg danych Urzędu Gminy w latach 1998-2000 ujemne saldo migracji nie było tak niekorzystne i wynosiło średnio 11 osób rocznie.

Na podstawie utrzymujących się tendencji w ruchu naturalnym oraz migracjach prognozować można dalsze zmiany w strukturze i liczbie ludności gminy. Ujemny przyrost naturalny, liczebna przewaga mężczyzn nad kobietami oraz znaczna ilość osób opuszczających gminę jest zjawiskiem niekorzystnym, prowadzącym do pogorszenia się struktury wiekowej mieszkańców gminy i starzenia całej społeczności a także wyludniania się obszaru gminy. Należy pamiętać, że wśród ludzi opuszczających miejsce zamieszkania dominują ludzie młodzi, nierzadko najbardziej aktywni. Nieproporcjonalne (pod względem wiekowym) zmniejszanie się liczby ludności na terenach wiejskich może doprowadzić, oprócz zdeformowania struktury wieku mieszkańców, do pogłębiania się trudności ekonomicznych i stagnacji gospodarczej gminy.

Struktura zatrudnienia

Podstawą analizy struktury zatrudnienia są pracujący w gospodarce narodowej. Informacje dotyczące zatrudnienia w sektorze prywatnym nie zawsze są wiarygodne a ich uzyskanie nastęrcza dużo trudności. Jedynie szacunków można dokonać na podstawie ilości zarejestrowanych, funkcjonujących podmiotów gospodarczych.

Ogółem w gospodarce narodowej w gminie Ręčno było zatrudnionych 189 osób, co stanowiło zaledwie 2,4% ogółu zatrudnionych w całym powiecie. Najwięcej zatrudnionych było w edukacji (40%).

Pracujący w gospodarce narodowej w 2000 r. w gminie Ręčno.

Dział gospodarki narodowej	Gmina		Powiat [%]
	ogółem	[%]	
Przemysł	17	9,0	42,6
Budownictwo	0	0,0	2,5
Handel i naprawy	7	3,7	8,0
Edukacja	76	40,2	19,9
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	23	12,2	7,6
Pozostałe	83	34,9	19,4
Ogółem	189	100,0	100,0

Dane: Rocznik statystyczny województwa łódzkiego 2000 r., 2001 GUS.

Wysoki udział zatrudnienia w edukacji oraz ochronie zdrowia i opiece społecznej wyróżnia gminę Ręčno w powiecie piotrkowskim. Udział pracujących w edukacji jest dwukrotnie wyższy niż w powiecie, natomiast udział pracujących w ochronie zdrowia wynosił 12,2 %, (w powiecie 7,6 %). Jednocześnie, co jest zjawiskiem niekorzystnym, na terenie gminy na bardzo niskim poziomie utrzymuje się zatrudnienie w handlu i naprawach, występuje całkowity brak pracujących w budownictwie.

Bezrobocie

Ogólna liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie w 2000 r., wg danych GUS wynosiła 271 osób.

Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Piotrkowie Tryb. w 2000 r.

Wyszczególnienie	Gmina	Udział w ogóle bezr. [%]	Powiat	Udział w ogóle bezr. [%]
Bezrobotni ogółem	271	100,0	5766	100,0
w tym kobiety	126	46,5	2927	50,8
Absolwenci szkół ponadpodst.	24	8,9	369	6,4
W wieku prod. mobilnym	228	84,1	4826	83,7
Bez pracy powyżej 12 mies.	148	54,6	2936	50,9
Z prawem do zasiłku	28	10,3	669	11,6

Zródło: Rocznik statystyczny województwa łódzkiego, 2001 r., GUS.

Wskaźniki charakteryzujące stopień i zakres bezrobocia są, porównując z sytuacją w powiecie, gorsze. Według powyższych danych stopień bezrobocia w gminie Ręčno wynosił w 2000 r. 7% (w powiecie 6,3%). Wśród bezrobotnych większy jest udział absolwentów szkół ponadpodstawowych, pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy oraz mniejsza liczba uprawnionych do zasiłku. Pozornie lepsza jest sytuacja pod względem udziału bezrobotnych kobiet jak i bezrobotnych w wieku mobilnych (18-44 lata). Mniejszy procent bezrobotnych kobiet jest wynikiem niewielkiego ich udziału w ogólnej liczbie ludności gminy natomiast duża liczba osób w wieku mobilnym, przy utrzymującej się wysokiej stopie bezrobocia, może utrzymać niekorzystny proces wyludniania się gminy.

Według informacji Urzędu Gminy liczba bezrobotnych wg stanu z 30 czerwca 2002 wyniosła 327 osób. Niespełna 45% (147 osób) stanowią kobiety, w wieku mobilnym jest 270 osób (82,5%). Bezrobotnych pozostaje 4 absolwentów szkół ponadpodstawowych, 179 osób zarejestrowanych powyżej 12 miesięcy, 22% osób posiada prawo do zasiłku.

Stopa bezrobocia nie jest rzeczywistym odzwierciedleniem położenia ludności na terenie gminy z powodu bezrobocia ukrytego. Utrzymująca się wysoka stopa bezrobocia w kraju, a także na tradycyjnych rynkach pracy Radomska i Piotrkowa Trybunalskiego niekorzystnie prognozują na dalsze zmiany poziomu bezrobocia w gminie.

4. Infrastruktura społeczna

Istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania gminy posiada sektor usług społecznych. Na infrastrukturę społeczną gminy składa się obsługa ludności w zakresie administracji, oświaty i wychowania, kultury, sportu, ochrony zdrowia, poczty i telekomunikacji, bezpieczeństwa, bankowości, usług, handlu oraz innych usług bytowych. Zakres wyposażenia w obiekty infrastruktury społecznej uzależniony jest od rodzaju pełnionej funkcji przez daną jednostkę osadniczą. Podstawowym zadaniem infrastruktury społecznej jest obsługa i zaspokajanie potrzeb społeczeństwa lokalnego stąd jej rozwój jest również uzależniony od ilości obsługiwanych mieszkańców. Ośrodki wiejskie na terenie gminy Ręčno są wyposażone głównie w usługi elementarne, służące zaspokajaniu codziennych potrzeb ludności.